

Acoperiri nanocompozite în structură multistrat pentru aplicații tribologice

G. Strnad^{1*}, D. Biro¹, I. Vida-Simiti², N. Jumate²

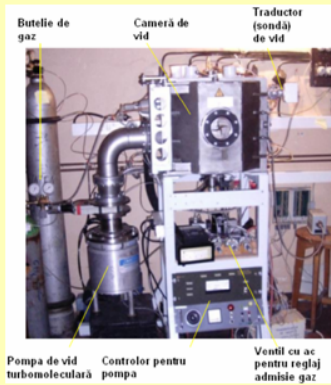
¹ Universitatea "Petru Maior" din Tg.Mureș, Facultatea de Inginerie

² Universitatea Tehnică din Cluj Napoca, Facultatea de Știința și Ingineria Materialelor

* E-mail: strnad@upm.ro

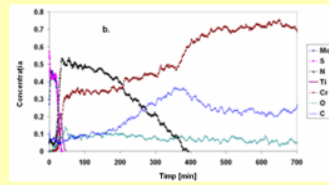
Instalația experimentală

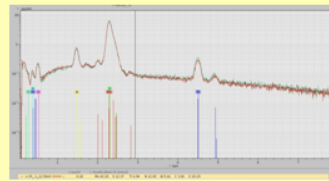
Instalație de depunere prin co-pulverizare reactivă de tip magnetron asimetric excitat în curent continuu

- 3 magnetrone;
- ținte: TiAl, MoS₂, Cr (sau grafit);
- gaz plasmagen: Ar;
- gaze reactive: N₂, C₂H₂, CH₄;
- vid limită: ≤10⁻⁴ Pa;
- presiunea de lucru: 0,1...0,3 Pa;
- tensiunea de substrat: -70...-150 V;
- temperatura substratului: ≈ 300°C;
- sistem optic PEM de monitorizare a parametrilor plamei;
- calculator de proces pentru comanda automat adaptivă a procesului de depunere.

Structura multistrat se obține prin deplasarea ciclică a substratului în fața țintelor activate.

❖ Caracterizarea AES arată că instalația experimentală asigură co-depunerea elementelor, intermixajul acestora și o tranziție între straturi care favorizează relaxarea tensiunilor interne și coeziunea între straturi

❖ Caracterizarea EDX arată că instalația experimentală asigură reproductibilitatea procesului de depunere, compozițiile elementale ale straturilor depuse cu aceiași parametri de proces, la momente de timp diferite, fiind identice

Microstructura – XTEM și HRTEM

Acoperire Ti-Al-N-C

Acoperire Ti-Al-N-C cu înglobare de MoS₂

Acoperire Ti-Al-N-Cr cu înglobare de MoS₂

❖ Caracterizările XTEM, HRTEM și SAED arată că microstructura acoperirilor este una multistrat, formată din straturi intermediare;

❖ în funcție de parametri de depunere aceste straturi au structură:

- > microcristalină;
- > nanocristalină de tip nanocristale înglobate în matrice amorfă.

Compoziția fazică – XRD

❖ Caracterizarea XRD a acoperirilor Ti-Al-N-C cu înglobare de MoS₂ arată că structura este multifazică, formată din faze microcristaline, nanocristaline și amorfă;

❖ Rețelele cristaline ale nitrurilor din strat sunt distorsionate, ca urmare a înglobării atomilor de C, Mo, S.

❖ Structura acoperirilor Ti-Al-N-Cr cu înglobare de MoS₂ este multifazică, formată din faze distorsionate, microcristaline, nanocristaline și amorfă;

❖ La o concentrație mărită a MoS₂ aceasta se depune în fază cristalină cu planele (002) orientate paralel cu suprafața acoperirii.

Coefficientul de frecare – SRV și ball-on-disk

Depunere multistrat Ti-Al-N-C

Depunere multistrat Ti-Al-N-C cu înglobare de MoS₂

Valori ale coeficientului de frecare pentru acoperirile tribologice dezvoltate:

- ❖ 0,25...0,5 pentru depuneri Ti-Al-N-C;
- ❖ 0,09...0,13 pentru depuneri Ti-Al-N-C cu înglobare de MoS₂;
- ❖ 0,08...0,2 pentru depuneri Ti-Al-N-Cr cu înglobare de MoS₂.

Acoperiri nanostructurate realizate pe componente masive

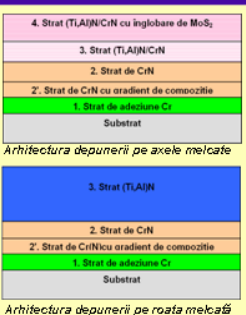
Tinta de MoS₂

Tinta de Ti-Al

Tinta de Cr

Componentele angrenajului melcaț spiroid pe care s-au realizat acoperiri tribologice nanostructurate

Preșterea instalației de pulverizare reactivă pentru dezvoltarea acoperirii nanostructurate a axelor melcaț

Concluzii

- ❖ S-a realizat o instalație de depunere performantă care permite dezvoltarea de acoperiri nanostructurate în condiții în care se asigură co-depunerea și intermixajul elementelor și reproductibilitatea rezultatelor;
- ❖ Acoperirile dezvoltate sunt de tip multistrat, nanocompozite, cu amestec de faze microcristaline, nanocristaline și amorfă;
- ❖ S-au măsurat coeficienți de frecare scăzuți, cu valori în intervalul 0,08...0,25, datorată înglobării carbonului (în acoperirile Ti-Al-N-C) sau sulfurilor de molibden în fază amorfă sau nanocristalină (în depunerile cu înglobare de MoS₂) în calitate de lubrifianți uscați;
- ❖ S-au depus straturi subțiri nanostructurate pe componente masive, cu bune rezultate asupra creșterii performanțelor în funcționare ale acestora.

Conținutul este realizat în cadrul programelor COST 532/2002-2007: Tribologie and Tribotechnology, tema CH13 "Depuneri de nitruuri metalice de bază realizate în structura nanocompozit tip grade în înaltă performanță prin pulverizare reactivă tip magnetron DC" și NC536/2006: Cercetări privind utilizarea straturilor tribologice nanocompozite pentru acoperirea flancurilor angrenajelor spiroide în vederea creșterii durabilității în funcționare.
 Multilingual collection: Research Institute for Technical Physics and Material Science, Budapest, Hungary, CSEM Tribology Laboratory, Hecolator, Elveția, Tribology Laboratory, Uppsala University, Elveția, Universitatea Sapientia și ȘC DOKTOP Adler SRL, Tg.Mureș, România.